

T R E

N D R

E D E

2014

Zelforganisatie zal rol van instituten overnemen

SAMENVATTING
TRENDREDE 2014

Tekst: Ton Vermeulen, NRIT Media

Op 10 september hebben twaalf Nederlandse trendwatchers weer de jaarlijkse Trendrede gepubliceerd. Volgens de trendwatchers vernieuwt Nederland van onderaf en is het niet de vraag of Nederland innoveert, maar wel welke vernieuwende ideeën daadwerkelijk gaan doorbreken.

De oude wereld verdwijnt langzaam maar zeker

Belangrijke ontwikkeling is het feit dat het geloof in het oplossend vermogen van de oude wereld is verdwenen. In zowel de politiek, de zorg, het onderwijs als de financiële wereld gedogen we het bestaande, omdat we nog niet overtuigd zijn dat we betere opties voorhanden hebben. Toch beseffen we ons dat de wereld van almaar meer consumeren een doodlopende weg is. Onze natuurlijke drang naar meer bleek een vruchtbare kraamkamer voor efficiëntie en standaardisatie, kostenminimalisering en winstmaximalisering. Maar op veel vlakken verliest de mens het intussen van zijn eigen creatie, de technologie. Momenteel creëren we meer 'banen' voor machines en software dan voor mensen.

Geloof in instituten is verdwenen

Consumenten hebben ondertussen het idee dat ze werkelijk alles zelf moeten controleren. Het overheersende sentiment is dat veel organisaties groot zijn geworden door slecht te doen. We zijn het blinde vertrouwen in fatsoen en waarheid kwijtgeraakt. Het gebrek aan vertrouwen is de werkelijke crisis, omdat het zand strooit in een draaiende motor. Gelukkig bouwt het maatschappelijk vertrouwen zich van onderen opnieuw op, door kleine ondernemingen die dicht bij ons staan. Daar waar grote

gaten vallen bloeit het kleine welig en creëert het zijn eigen ecosysteem, gevoed door gelijkgestemden. Het is het tijdperk waarin afbreken en opbouwen hand in hand gaan.

We hebben behoefte aan een systeemelastiek

Nieuwe technologie, een veranderde omgeving en een rijker menselijk bewustzijn dragen talloze mogelijkheden aan die niet meer passen binnen de huidige knellende kaders en daarom hard botsen met het oude. Bestaande structuren beginnen te wankelen en regelgeving wordt overtreden. Oude structuren verzetten zich tegen initiatieven als 'Thuisafgehaald.nl' en 'Wimdu.nl', maar deze particuliere initiatieven zijn niet meer te stuiten. Om het stuwmeer aan innovaties te laten stromen, zijn oprekken en vormverandering van bestaande systemen, structuren en regels noodzakelijk. We hebben behoefte aan een systeemelastiek.

Van controle naar perspectief

De roep om geld weer zijn daadwerkelijke ondersteunende rol in de maatschappij te laten vervullen wordt steeds luider. Geld moet de smeerolie van de economie zijn die verschillen overbrugt en is geen doel op zich. Door decennialange conditionering zijn we een groeiende economie, meer consumptie en een hoger bruto nationaal product als doelen op zich gaan interpreteren. We zullen nooit radicale vernieuwing zien als we voortborduren op onze oude aannames van 'voortgang'. We moeten van controle naar perspectief.

Technische mogelijkheden toepassen vanuit de menselijke maat

Nieuwe technologie biedt ons de middelen om een wereld te bouwen die de oude overbodig maakt. Voorbeelden zijn er te over. Apps detecteren of iemand aan een depressie lijdt, auto's gaan zelf rijden en een arts wordt vanaf

INNOVATION

JUST AHEAD

de andere kant van de wereld geassisteerd door middel van Google Glass. De grootste uitdaging die we als mensheid hebben is niet de techniek, maar de toepassing ervan. Gaan we de nieuwe technologische mogelijkheden toepassen vanuit ons bestaande paradigma van consumptie en controle of vanuit menselijke maat en balans?

Van bezit naar gebruik

De generatie die nu opgroeit zorgt voor een stroomversnelling. Zij zien en doen alles anders en willen een wereld bouwen die beter aansluit bij de huidige netwerkmaatschappij. Ze omarmen de deel- en leeneconomie en hechten minder waarde aan bezit. Het gaat hen veel meer om de dagelijkse toegang tot producten en diensten.

Een fluwelen revolutie

Veel mensen denken dat er geen revolutie aan de gang is, omdat ze geen schreeuwerige massaprotesten zien. Maar we zitten wel degelijk in een revolutie, een fluwelen weliswaar, maar wel een hele echte. Het grote verhaal van de toekomst wordt verteld in kleine zinnen, wordt gefluisterd van mens tot mens. Kijken we door deze bril naar innovatieve ideeën, dan zien we hoe ze elk op hun plaats vallen. Neem de reisbranche. Nog niet zo lang geleden maakten we de keuze: gaan we kamperen of nemen we een hotel? Nu denken we: ik wil kamperen, maar niet op een camping. Dus zetten we ons tentje op in de achtertuin van een aardige bewoner (Campinmygarden.com). Airbnb.com is in 2014 waarschijnlijk al een groter bedrijf dan Hilton. De manier waarop we de wereld orga-

niseren is veranderd, alleen is er geen overkoepelende beweging en geen PR-bureau dat het verhaal verkoopt. Het individu maakt een verbinding met gelijkgestemden en passeert eenvoudigweg voorgekookte systemen.

Zelforganisatie wordt groot

De nieuwe energiebron van het nieuwe denken is zelforganisatie. Dat heeft grote gevolgen voor het maatschappelijke middenveld, de instituten die we in het leven riepen om de belangen van individuen te bundelen. Zij wor-

“Momenteel creëren we meer ‘banen’ voor machines en software dan voor mensen”

den daadwerkelijk bedreigd in hun voortbestaan. Daarvoor in de plaats komt ons eigen flexibele en vaak tijdelijke geheel. Het nieuwe uitgangspunt is dat eenieder zijn persoonlijke ecosysteem opbouwt en dat zelf zo goed als mogelijk gezond houdt. De energie komt niet langer uit het grote collectief, maar uit onszelf. Daarbij maken we verbindingen met iedereen die hetzelfde doel nastreeft. Geen verbinding vanuit afhankelijkheid, maar verbinding vanuit eigen kracht. Vanuit zingeving in plaats van vanuit controle. Wie door de chaos van de transitie heen kan kijken, ziet hoe zelforganisatie de contouren levert voor innovatie. Denk daarbij aan het succes van Buurtzorg en de Eigen Kracht Centrales. We leggen in de nieuwe toekomst onze eigen verbindingen en die lopen in plaats van top-down of bottom-up steeds vaker opzij. De nieuwe tijd is de tijd van de zelforganiserende dwarsverbinding.

Peer-to-peer lenen wordt de nieuwe motor

Vooruitgang wordt in de toekomst niet enkel meer in financiële zin gemeten. De nadruk ligt eerder op zelfbeschikking, authenticiteit en zingeving. Natuurlijk blijft geld een belangrijk middel om vernieuwing te bereiken. Maar ook de grote financiële instituties worden van onderaf bedreigd. Peer-to-peer lenen is een wereldwijde groeimarkt. Op het gebied van duurzaamheid tikkert The Planet Fund aan de weg. Er is behoefte aan goedkoop geld, uitgeleend in vertrouwen, geïnvesteerd vanuit realistisch optimisme. Ondernemers organiseren ondersteuning door slimme verbindingen te leggen en gebruiken internet als hun voertuig. Zo'n 25 miljoen mensen verhandelen hun creatieve producten via Etsy. Bij elkaar gaat er nog net geen miljard euro in om en dan spreek je echt niet meer van een klein winkeltje.

Het pad naar de toekomst kronkelt door een netwerk

Het pad naar de toekomst is geen lange mars, maar een mesh, een netwerk. Er is geen duidelijk begin en ook geen zeker einde. Er zijn geen start en finish, er bestaan alleen knooppunten

met verbindingen ertussen. Iedereen kan ergens beginnen en een kort lijntje leggen naar een volgend knooppunt. Werken vanuit dynamische routes impliceert het toelaten van onzekerheid, het accepteren dat we niet alles weten en slechts de richting kunnen aangeven. Waar de huidige kaders gericht zijn op het elimineren van fouten, bieden routes de kans bij te sturen, te oefenen, te falen en te leren.

Geld wordt minder belangrijk

Geld zal in de nieuwe wereld steeds minder belangrijk worden. Er wordt veel meer samengewerkt en waarde gecreëerd zonder dat er geld aan te pas komt. Traditionele organisaties kunnen alleen iets gratis weggeven, en dan is het letterlijk weg. Bij een verbonden organisatie komt iets dat je geeft altijd weer terug. Mensen helpen elkaar in ruil voor erkenning of status of gewoon omdat het leuk is.

Van controleren naar improviseren

Het grote loslaten is volgens de trendwatchers begonnen. Jongeren hoeven geen auto, dertigers geen carrière, ouderen geen reanimatie. Niet wat je overkomt is het belangrijkste, maar wat je ermee doet. Van controleren gaan we naar improviseren. Dat is wel nodig ook, want complexe samenlevingen zijn kwetsbaar voor

“Peer-to-peer lenen is een wereldwijde groeimarkt”

instorting. Wie oefent op veerkracht, wordt minder vatbaar voor faalangst en leert door trial en error hoe het beste om te gaan met de onverwachte gebeurtenissen en de onbeheersbare natuurfenomenen die de wereld kenmerken.

Nederlanders uitstekend toegerust voor de toekomst

Overzicht en samenwerking, met het oog op een efficiënt proces, zijn sterke eigenschappen van Nederlanders. We zijn bovendien gewild vanwege onze integrale aanpak. Het zijn eigenschappen die in de nieuwe wereld belangrijk zijn. Werd Nederland in de jaren negentig geprezen om zijn poldermodel, nu zijn er kansen voor een Nieuw Hollands Model. Dwarsverbinden, dat is een kracht waar Nederland groot in kan worden. Dwarsverbinden betekent het geheel zien en vanuit eigen kracht en een gedeeld gevoel van richting een dynamische verbinding creëren, indien nodig tot ver over de landsgrenzen. ■